Adran 6 – Cynllunio

Awgrymiadau am Gamau Gweithredu i Gynghorau ar gyfer pob Amcan Cynllun Gweithredu Adfer Natur (CGAN)

Darllen cefndir atodol:

Adroddiad Cyflwr Natur

Argymhellion Ymchwiliad Dwfn i Fioamrywiaeth

Nodau a Thargedau COP

Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016

Mae gan bob corff cyhoeddus ddyletswydd gyfreithiol i ymgorffori bioamrywiaeth ym mhob agwedd ar eu gwaith.

Rhaid cynllunio ac adrodd ar hyn o dan Adran 6 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.

Amcan 1 CGAN	
Ymgysylltu a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth i wreiddio bioamrywiaeth drwy gydol prosesau gwneud penderfyniadau ar bob lefel.	
Camau Gweithredu Awgrymedig	***Sut i gyflawni*** ***(Ychydig o enghreifftiau)***
Cynnal neu gefnogi digwyddiadau sy'n ymwneud â bioamrywiaeth yn eich cymuned.	*Cysylltwch â grwpiau amgylcheddol lleol / elusennau / cyrff anllywodraethol / Parciau Cenedlaethol / Tirweddau Cenedlaethol ac ati. Neu cynhaliwch ddigwyddiad eich hun.*
Newid polisïau rheoli eich tir, adeiladau, dysglau planhigion – unrhyw ased – i fod yn fwy cydymdeimladol â natur.	*Cyfarfod cyngor/pwyllgor i drafod a newid polisïau a chynlluniau rheoli – ceisio cyngor. E.e. newid polisi torri gwair, newid polisi plaladdwyr, newid polisi gwresogi ac ati.*
Ymgysylltu â'r gymuned ynglŷn â pham rydych chi'n gwneud newidiadau, a pha newidiadau y gallant fod yn eu gwneud.	*Gosod arwyddion, ysgrifennu erthyglau a chylchlythyrau, cyhoeddi gwybodaeth ar wefannau a chyfryngau cymdeithasol, cynnal digwyddiadau neu ymgynghoriadau.*
Hyfforddiant hinsawdd ac ecolegol i bob cynghorydd a staff.	*Cyrsiau hyfforddi ULLC, gwefan e-ddysgu CC y Cenhedloedd Unedig, cyrsiau hyfforddi FSC, cyrsiau Ymddiriedolaeth Adfer Rhywogaethau.*
Adolygu pob contract, polisi, dull caffael, cynnyrch, trefniadau teithio, cynnal a chadw adeiladau, ac ati o safbwynt bioamrywiaeth ac effaith ar yr hinsawdd.	*Mae'n debyg y bydd cyrsiau hyfforddi'n cael eu cynnwys yn gyntaf. Prynu'n lleol; prynu deunyddiau wedi'u hailgylchu a deunyddiau y gellir eu hailgylchu; dim plastigau untro; gweithio o bell lle bo'n bosibl i arbed teithio; diffodd goleuadau; diffodd gwres; blaenoriaethu cwmnïau sydd â chydymdeimlad â natur wrth weithio; newid contractau cynnal a chadw i nodi gwarchod natur.*
Mynd ati i chwilio am atebion i broblemau sy'n ymwneud â bioamrywiaeth pan fyddant yn codi.	*Peidiwch â dewis yr opsiwn hawsaf neu'r opsiwn cyntaf bob tro; chwiliwch am ddewisiadau amgen sy'n gyfeillgar i'r amgylchedd.*
Cael calendr o ddigwyddiadau bioamrywiaeth y mae eich cymuned yn eu dilyn drwy gydol y flwyddyn.	*ULLC; ar-lein; gwnewch un eich hun*
Polisi newydd bod rhaid i unrhyw ddigwyddiad sy'n defnyddio mannau'r Cyngor / Cyhoeddus gydymffurfio â pholisi cynaliadwyedd newydd	*e.e., dim plastigau untro, dim plaladdwyr, ni ddylid gadael ceir yn rhedeg, cynhyrchion lleol lle bo modd, dim llygredd / sbwriel ar ôl, dim rhyddhau balŵns, ac ati.*
Dysgwch o arfer gorau yn eich ardal a gwnewch gais i'ch cyngor.	*Ecolegydd Awdurdod Lleol; cynlluniau rheoli Parciau Cenedlaethol; cynlluniau rheoli Tirweddau Cenedlaethol, elusen.*

Amcan 2 CGAN	
Diogelu rhywogaethau a chynefinoedd o bwys mawr a gwella eu rheolaeth	
Camau Gweithredu Awgrymedig	***Sut i gyflawni*** ***(Ychydig o enghreifftiau)***
Cyfeiriwch at restr rhywogaethau blaenoriaeth Adran 7 (Deddf yr Amgylchedd Cymru) pan welir unrhyw rywogaeth ar dir sy'n eiddo i'r cyngor / a reolir gan y cyngor.	*Fersiwn symlach ULlC; Gwefan Llywodraeth Cymru; mynychu safleoedd yn rheolaidd; gwirfoddolwyr sy'n cyflwyno sylwadau*
Diweddaru'r holl gynlluniau rheoli cynefinoedd gyda ffocws ar warchod a gwella bioamrywiaeth. Rhoddir blaenoriaeth i rywogaethau a chynefinoedd A7.	*e.e. Trefnu ymweliad safle gan ULlC sy'n arwain at awgrymiadau rheoli*
Cynnal safleoedd gyda ffocws ar fioamrywiaeth – gan lynu wrth y cynlluniau rheoli. Adolygu pob cynllun rheoli o bryd i'w gilydd i sicrhau eu bod yn cael effaith fuddiol ar fioamrywiaeth.	*Unwaith y bydd cynlluniau rheoli newydd wedi'u gwneud, rhaid i chi gyflawni'r rheolaeth newydd a monitro'r newidiadau dros amser. Adolygu – a yw'n gweithio a pham.*
Cynefinoedd newydd wedi'u creu o fewn ardal awdurdodaeth y Cyngor Tref neu Gymuned.	*e.e. pecynnau bioamrywiaeth ULlC*
Cysylltedd wedi gwella o fewn yr ardal, gan gysylltu cynefinoedd presennol a rhai newydd.	*e.e. pecynnau bioamrywiaeth ULlC; gwrychoedd newydd, ymylon ffyrdd heb eu torri, mwy o goed wedi'u plannu*
Creu parthau byffer o amgylch cynefinoedd presennol i leihau aflonyddwch.	*Gweithio gyda thirfeddianwyr / trigolion i beidio â datblygu/cynaeafu/plannu/torri ac ati hyd at gynefin presennol – rhoi lle iddyn nhw*
Gosod cynefinoedd cerrig camu drwy ardaloedd trefol i gysylltu cynefinoedd y tu allan i'r ardaloedd trefol.	*e.e. dysglau blodau newydd ar hyd palmentydd; glaswellt yn y pentref yn cael ei adael heb ei dorri; blodau gwyllt yn cael eu hannog i dyfu drwy'r pentref; coed newydd yn cael eu plannu yn y pentref; basgedi crog yn cael eu hychwanegu.*
Trefnu digwyddiadau Bioblitz / Arolwg / Cofnodi yn rheolaidd i fonitro cynnydd	*Ceisiwch gyngor arbenigol e.e. ULlC; elusennau; cyrff anllywodraethol; Awdurdod Lleol ac ati.*
Trefnu digwyddiad glanhau i gasglu sbwriel o ardal neu afon benodol.	*Gall Cadwch Gymru'n Daclus roi cyngor.*
Tynnu rhywogaethau ymledol	*e.e. talu contractwyr; recriwtio gwirfoddolwyr; rhywogaethau estron, Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt*
Ymgyrchoedd ymwybyddiaeth gyhoeddus yn yr ardal am rywogaethau blaenoriaeth	*e.e. posteri, digwyddiadau, cyfryngau cymdeithasol, arwyddion*

Cynefinoedd a blychau nythu wedi'u hychwanegu at ardaloedd trefol i gymryd lle cynefinoedd coll	*e.e. tai draenogod, blychau gwenoliaid duon, cwpanau gwennol y bondo, blychau tylluanod, gwestai pryfed*
Ystyriwch yr effaith ar bob rhywogaeth – yn enwedig rhywogaethau A7 – o dan unrhyw gais cynllunio	*Adnabod eich ardal/cael cofnod o ba rywogaethau A7 sydd yn eich ardal – pan gyflwynir ceisiadau cynllunio, gwiriwch pa rywogaethau A7 sy'n bresennol*

Amcan 3 CGAN	
Cynyddu gwydnwch ein hamgylchedd naturiol drwy adfer cynefinoedd sydd wedi dirywio a chreu cynefinoedd	
Camau Gweithredu Awgrymedig	***Sut i gyflawni*** ***(Ychydig o enghreifftiau)***
Cydnabod pwysigrwydd gwydnwch ecosystemau, beth mae'n ei olygu, a sut i'w wella.	*Hyfforddiant; cyngor; "y gallu i addasu ac amsugno pwysau"; mae bioamrywiaeth a bio-ddigonedd yn allweddol; os oes rhaid i chi ei reoli'n ddwys, nid yw'n wydn.*
Adfer cynefinoedd sydd wedi dirywio	*e.e. gwell cadw dŵr, rheoli llai dwys, ail-igam-ogamu afonydd, ailgysylltu afonydd â gorlifdiroedd, mwy o bren marw ar ôl mewn coetiroedd, lleihau cywasgiad pridd, lleihau dŵr ffo pridd*
Gwella cysylltedd cynefinoedd	*e.e. gwrychoedd iach rhwng coetiroedd, coed safonol yn cael eu gadael i dyfu, prysgwydd yn cael tyfu, glaswellt yn cael tyfu, blodau'n blodeuo drwy gydol y flwyddyn*
Amrywiaeth strwythurol cynefinoedd yn cael ei hyrwyddo lle bo'n addas	*e.e. cymysgedd o laswellt byr a hir, ardaloedd o brysgwydd, ardaloedd o laswellt wedi'u gadael i'w toi, pren marw wedi'i adael ar y llawr, pren marw wedi'i adael yn sefyll.*
Parthau byffer o amgylch cynefinoedd wedi'u gadael yn rhydd rhag datblygiad fel bod ganddyn nhw le i dyfu.	*Gweithio gyda thirfeddianwyr / trigolion i beidio â datblygu/cynaeafu/plannu/torri ac ati hyd at gynefin presennol – rhoi lle iddyn nhw*
Defnyddiwch seilwaith gwyrdd i leihau'r effaith o ardaloedd trefol.	*e.e. Systemau Draenio Trefol Cynaliadwy, gwlyptiroedd/gorlifdiroedd i reoli dŵr storm a hidlo llygredd cyn iddo gyrraedd afonydd, toeau a waliau gwyrdd i ddal dŵr/gostwng tymheredd/darparu cynefin.*

Amcan 4 CGAN	
Mynd i'r afael â phwysau allweddol ar rywogaethau a chynefinoedd	
Camau Gweithredu Awgrymedig	***Sut i gyflawni*** ***(Ychydig o enghreifftiau)***
Arolygon a gomisiynwyd / a gynhaliwyd i nodi rhywogaethau blaenoriaeth a'r bygythiadau iddynt yn yr ardal	*Ymweliad safle ac adroddiad ULlC; Ecolegydd yr Awdurdod Lleol; Gwirfoddolwyr; Elusennau; Cyrff Anllywodraethol*
Cynefinoedd nythu newydd wedi'u creu ar gyfer poblogaethau adar sy'n lleihau	*e.e. pecynnau bioamrywiaeth ULlC; cynlluniau Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt; KWT; ysgolion; busnesau lleol; adeiladau preifat a chyhoeddus; tir preifat*
Cynefinoedd newydd wedi'u creu ar gyfer infertebratau	*e.e. pecynnau bioamrywiaeth ULLC; gwirfoddolwyr; ysgolion; busnesau lleol; KWT*
Newid trefn torri gwair yr holl laswelltiroedd	*Llai aml; gadael ardaloedd heb eu torri; torri a chasglu – cael gwared ar y deilliannau; newid contractau; deunydd compostio*
Gwerthuso'r defnydd o bob plaladdwr. Rhoi'r gorau i ddefnyddio pob plaladdwr lle nad oes angen llwyr amdanynt. Newid i ddulliau mecanyddol o gael gwared â chwyn os oes angen, neu roi'r gorau i gael gwared â 'chwyn'.	*Yn aml, gellir rheoli rhywogaethau estron goresgynnol trwy dynnu'n rheolaidd; nid yw planhigion nad ydynt yn goediog yn achosi difrod – gadewch nhw; os yw planhigion coediog yn achosi difrod i seilwaith (e.e. concrit/waliau) yna tynnwch y swbstrad.*
Dileu rhywogaethau ymledol	*Cael cyngor arbenigol*
Mynd i'r afael â phroblemau defnydd tir / arferion ffermio / cymunedol cyfredol a allai fod yn cael effaith andwyol.	*e.e. llygredd, dŵr ffo, rheoli gwrychoedd, torri ymylon ffyrdd, torri mannau gwyrdd, tynnu coed, sbwriel/tipio anghyfreithlon, dianc o erddi, garddio gerila.*
Ymgysylltu â thrigolion sy'n berchen ar unrhyw dir i reoli eu tir yn well ar gyfer bioamrywiaeth – o erwau o gaeau i erddi	*Gall pawb helpu bioamrywiaeth – mae rhai pobl yn syml ddim yn gwybod sut/heb feddwl amdano erioed. Cysylltwch â thrigolion preifat ynglŷn â nodweddion penodol (gwrychoedd, coed, ymylon ffyrdd, caeau, ac ati) ac awgrymwch welliannau ar gyfer bioamrywiaeth; cynhaliwch ddigwyddiadau i rannu gwybodaeth; cyhoeddi gwybodaeth ar y wefan ac ati.*
Datgarboneiddio'r cyngor, rhannu gwybodaeth ac arbenigedd gyda thrigolion i'w helpu nhw i wneud newidiadau hefyd.	*Gweithio o gartref; cyfarfodydd o bell; rhannu ceir; cronfa cerbyd/tacsi trydan; clirio negeseuon e-bost pan nad oes eu hangen mwyach; rhannu gwybodaeth ar y wefan (e.e. arbed CO2)*
Defnyddiwch seilwaith gwyrdd i leihau'r effaith mewn ardaloedd trefol	e.e. *Systemau Draenio Trefol Cynaliadwy, gwlyptiroedd/gorlifdiroedd i reoli dŵr storm a hidlo llygredd cyn iddo gyrraedd afonydd, toeau a waliau gwyrdd i ddal dŵr/gostwng tymheredd/darparu cynefin*

Creu parthau bwydo pwrpasol ar gyfer rhywogaethau penodol	*h.y. fel arfer yn creu cynefinoedd ar gyfer infertebratau sy'n ffurfio sail pob cadwyn fwyd -> dolydd blodau gwyllt / gwestai pryfed / deunydd marw / byrddau ffrwythau / lloches / pyllau a mannau gwlyb*
Amcan 5 CGAN	
Gwella ein tystiolaeth, ein dealltwriaeth a'n monitro	
Camau Gweithredu Awgrymedig	***Sut i gyflawni*** ***(Ychydig o enghreifftiau)***
Monitro'n rheolaidd safleoedd sy'n eiddo i'r cyngor, safleoedd a reolir gan y cyngor, neu feysydd o ddiddordeb yn y gymuned	*e.e. grŵp gwirfoddolwyr; datblygu neu fabwysiadu dulliau cyson ar gyfer cofnodi; rhannu gwybodaeth*
Defnyddio'r holl ddata a gesglir i ddadansoddi a gwerthuso cynlluniau rheoli, penderfyniadau cynllunio, neu unrhyw benderfyniadau cyngor.	*e.e. Beth aeth yn dda? Beth aeth yn wael? Beth sydd angen ei newid? A wnaethoch chi wrthod unrhyw geisiadau cynllunio?*
Ymgynghori â Chanolfannau Cofnodion Amgylcheddol Lleol (LERC) pan fo bylchau yn eich gwybodaeth. Hefyd rhannu canlyniadau eich arolwg gyda LERC i lenwi bylchau yn eich gwybodaeth.	*e.e. ap LERC ar gyfer cofnodi rhywogaethau; cysylltwch â LERC ar gyfer cofnodi rhywogaethau nad ydynt yn sensitif yn eich ardal*
Cadw i fyny ag adroddiadau a digwyddiadau cenedlaethol	*e.e. Adroddiadau ar Gyflwr Natur; Archwiliad dwfn bio; Cyhoeddiadau elusennol bywyd gwyllt*
Bob amser yn ceisio gwella dealltwriaeth y cyngor o bynciau ecolegol a hinsawdd, a sut mae'r rhain yn effeithio ar ein bywydau beunyddiol	*e.e. cyrsiau hyfforddi; darllen; ymchwil*
Dod ag arbenigwyr i mewn yn rheolaidd – cyn, yn ystod, ac ar ôl gwneud newidiadau	*e.e. ULlC – ymweliad â'r safle ac adroddiad; ecolegwyr yr ALl; Elusennau bywyd gwyllt; cyrff anllywodraethol*
Rhannu canlyniadau a phenderfyniadau eich arolwg gyda'r gymuned	*e.e. creu adran newydd o'r wefan – neu wefan newydd yn gyfan gwbl; cynnwys bioamrywiaeth a natur yn eich cylchlythyrau – rhestr barhaus o rywogaethau / rhywbeth diddorol a welwyd yn yr wythnos ac ati.*
Creu eich cronfa ddata eich hun o bynciau bioamrywiaeth	*e.e. rhywogaethau a gofnodwyd yn eich parc lleol, pa newidiadau rydych chi wedi bod yn eu gwneud – beth oedd y canlyniadau? Mapiau*
Beth yw'r bylchau yn eich gwybodaeth? Sut allwch chi eu llenwi?	*Does gennych chi ddim syniad ble i ddechrau hyd yn oed? Onid ydych chi'n gwybod sut i adnabod adar? Onid ydych chi'n gwybod pa gynefinoedd sydd eu hangen ar eich rhywogaeth flaenoriaethol? Ydych chi'n gwybod pa ffynonellau*

	bwyd sy'n bwysig? Onid ydych chi'n deall pam mae rhywogaethau penodol a arferai fod yn gyffredin yn eich pentref wedi diflannu nawr?
Beth yw'r bylchau yn eich tystiolaeth? Sut allwch chi eu llenwi?	*Os na allwch esbonio pam, gyda thystiolaeth a data, mae hynny'n fwlch. Beth sydd angen ei gofnodi'n fwy/yn well? Mwy o arolygon rhywogaethau? Mapiau cynefin mwy cyfredol? Samplu ansawdd dŵr?*

Amcan 6 CGAN	
Rhoi fframwaith llywodraethu a chefnogaeth ar waith ar gyfer cyflawni	
Camau Gweithredu Awgrymedig	***Sut i gyflawni*** ***(Ychydig o enghreifftiau)***
Sicrhau bod aelod cyngor pwrpasol sy'n goruchwylio bod camau gweithredu bioamrywiaeth yn cael eu cymryd	*Cynghorydd neu aelod staff brwdfrydig. Gallwch hefyd gyfethol aelodau o'r cyhoedd i bwyllgorau a gweithgorau.*
Sefydlu pwyllgor Amgylchedd neu Fioamrywiaeth a chynnwys eu canfyddiadau yng ngweithrediadau'r cyngor	*e.e. sicrhau bod y pwyllgor yn cyfarfod yn rheolaidd, yn mynychu hyfforddiant; ac yn annog trigolion i gymryd rhan.*
Gwnewch eich cynllun Adran 6, adolygwch ef, ac adroddwch arno	*Cyhoeddwch eich cynllun ac adolygwch hwn yn rheolaidd. Ceisiwch arweiniad ULlC ar adrodd a chynllunio.*
Cael system ar waith i gael mynediad at arbenigedd / cyngor ecolegol	*Cadwch mewn cysylltiad ag ULlC, eich tîm LNP, cofnodwyr y sir, gwahoddwch elusennau a sefydliadau bywyd gwyllt i gyfarfodydd.*
Creu neu gael mynediad at gyfleoedd ariannu bioamrywiaeth penodol, ar gyfer y cyngor ei hun, neu ar gyfer y gymuned	*Mae Lleoedd Lleol ar gyfer Natur a rhaglenni eraill yn darparu cyllid ar gyfer gwelliannau bioamrywiaeth. Gall ULlC gynghori ar gyllid ar gyfer camau gweithredu ar eich Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth. Gwnewch yn siŵr bod gwybodaeth am gyllid yn cael ei rhannu â grwpiau lleol a'r gymuned.*
Defnyddiwch becynnau bioamrywiaeth ULlC	*Cysylltwch â thîm bioamrywiaeth ULlC*
Ymunwch â'ch Partneriaeth Natur Leol	*Gofynnwch i ULlC os ydych yn ansicr pwy yw hwn neu sut i gysylltu â nhw.*
Creu grŵp gwirfoddolwyr sy'n helpu gyda phob mater sy'n ymwneud â bioamrywiaeth yn y gymuned	*e.e. cofnodi, arolygon, rheoli cynefinoedd, ymgysylltu â'r cyhoedd*
Cyflogi staff ymroddedig i reoli eiddo/tir y cyngor er mwyn bioamrywiaeth	*Ydy hyn wedi helpu? Beth maen nhw'n ei wneud? Pwy sy'n eu rheoli / goruchwylio? Ydych chi wedi creu rhaglen waith?*